

پیناسەى نۆز دەمین پەرتووکى ناو پەرتووکى پیرۆز زەبوورەکان (پیش ۴۰۰ پ.ز. کوکراونەتەوہ)

ئەلف. پەرتووکى زەبوورەکان بەشیکی شیعریە پەرتووکى پیرۆز

ب. تاییەتمەندییەکانی پەرتووکى زەبوورەکان

ج. سەرچاوەی پەرتووکى زەبوورەکان

د. دابەشکردنی پەرتووکى زەبوورەکان

ه. سروشتی شیعریی پەرتووکى زەبوورەکان

و. مەسیح، عیساى مەسیح، لە پەرتووکى زەبوورەکاندا

ز. بەکارهێنانی کرداریی پەرتووکى زەبوورەکان

ئەلف. پەرتووکى زەبوورەکان بەشیکی شیعریە پەرتووکى پیرۆز

پەرتووکە شیعریەکانی پەرتووکى پیرۆز پیکهاتوون لە پەرتووکەکانی ئەیوب، زەبوورەکان، پەندەکانی سلیمان، ژیرمەندی و گۆرانى گۆرانىیەکان، ھەرۆھا لە پەرتووکى بەشیکی پیغمبەرەکان و تەنانەت لە وتەکانی عیساى مەسیحیشدا دەدۆزیتەوہ.

۱. لە زەبوورەکاندا مرۆف قسە لەگەڵ خودا دەکات.

زەبوورەکان باشترین نامرازن بۆ دەرپرینی قوولترین بێرکردنەوہ و بەرزترین ھەستەکانی ناخی مرۆف. سەرچاوەی سەرھەکی ئەم سروودانە دلی ئەو شاعیرە باوەردارانەیە کە رۆحی پیرۆز ھانیان دەدات تاوھکو بەدوای خودادا بگەرین و پەيوەندییەکی نزیکی لەگەڵدا دروست بکەن. شاعیرەکان لە رێگەى پەرسەن، ستایش و نوێژوہ لە ناوھراستی جۆرەھا بارودۆخی دەروونیدا ئەمە ئەنجام دەدەن، کە گوزارشتە لە ھەستەکانی وەک ترس یان متمانە، دلەراوکی یان ئارامی، ئائومیدی یان ئومید، خەم یان خوشتی، گومان یان باوەر، و رق یان خوشتەویستی لە بەرامبەر دژایەتی دورمناى خودا یان لەبەر تیشکی ئەو بارودۆخانەى کە خودا بە سەرۆھریی خوێ کۆنترۆلیان دەکات.

لە راستیدا زەبوورەکان وەلامی شاعیرە باوەردارەکان بۆ چاکە و نیعمەتی خودا، یان بۆ تەمیکردن و دادوھرییەکی. شاعیری زەبوورەکان ھەر بابەتیکی ھەبیت، چ خەمناک بیت یان شاد، ھەمیشە وەک کەسێک دەرەکەویت کە لە ئامادەبوونی خودای زیندوودایە. ھەستە کەسییەکانی ناو زەبوورەکان ھەرچیەک بن، دەبیت ھەمیشە لەژێر تیشکی راستییە نەگۆرەکانی خودا و فیڕکارییەکانی ناو کتیبی پیرۆزدا لیکبدرینەوہ.

ھەندیک لە زەبوورەکان لایەنیکی کەسی و میژووینیان تێدایە.

شاعیرەکان لە زەبوورەکاندا باس لە بارودۆخە میژووینیەکان و ئەزمونە تاییەتیەکانی خوێان دەکەن. ئەمە لە ناوینشان و ناوھرۆکی ھەندیک لە زەبوورەکاندا بە پروونی دیارە. لەم جۆرە زەبوورانەدا، ئەزمونە کەسییەکانی شاعیرەکان لە ھەموو شتیک زیاتر بەرچاوە دەکەون.

ھەندیک لە زەبوورەکان لایەنیکی نوینەرایەتی و گەردوونییان ھەیە

ئەزمونە شاعیرەکان تەنھا کەسی و میژووینی نییە، بەلکو سیفەتیکی نوینەرایەتی و گشتگیریشی ھەیە. شاعیرەکان لە ناخی دلایاندا ھەست بە ھاوسۆزی و یەگرتوویی دەکەن لەگەڵ مرۆفایەتی بە گشتی و گەلی خودا بە تاییەتی. ئەوان ھەست بە لێدانى دلی ژيانى کۆمەلایەتی مرۆف و گەلی خودا دەکەن. ئەو گۆرانىیانەى کە لەم ھەستى ھاوسۆزییەوہ لەدایک دەبن، تەنھا بێر و ھەستى خودى شاعیرەکان نین، بەلکو گوزارشت لە بێرکردنەوہ و ھەستە قوولەکانی خەلک بە گشتی دەکەن. بە شیوھەکی وردتر،

زهبورمکان لیکدانهوه بۆ بیر و ههسته قوولهکانی گهلی خودا له ههموو شوینیککی جیهان و له ههموو سهردهمهکانی میژوودا دهکهن. ههر له بهر ئهههشه زهبورمکان بوونهته بهرجهستهکردنی پهراست، ستایش، نوێژ، پارانهوه و شیوهنی گهلی خودا له ههردوو پهیمانی کۆن و نویدا. لهم زهبورانهدا، ژبانی کۆمهلايهتی ئیسرائیل و کلیسای مهسیحی زۆر به پروونی دهردهکهون.

ههندیك زهبور توخمیککی مهسیحانهیان تیدایه.

شاعیره باومردارمکان ههست دهکهن که یهکگرتوون لهگهڵ سهروکه شکۆمهندهکهیان، واته مهسیح، که له پیناویاندا نازار دهچیزیت و لهگهڵیشیاندا هاوبهشی نازارمکانیانه. ههروهها ئهوان مهسیح وهک سهراچاوهی رزگاری و خۆشییان دهبینن. بۆیه ههندیك جار دهبیستین که عیسی مهسیح خۆی له ریگهی زهبورمکانهوه دهبویت. بۆ نموونه، له زهبوری ۲۲دا مهسیح گۆرانیهکی پر له خهه دهلیت؛ ههست دهکات له لایهه خوداوه وازی لئ هینراوه و خهلیکیش سووکایهتی پئ دهکهن. له زهبوری ۱۱۰دا، خودای کتیبی پیرۆز سهروودیککی سهرکهوتن دهربارهی مهسیح دهلیت؛ مهسیح له دهسته راستی خودا دانهیشت تا ئهوه کاتهی ههموو دوژمنانی دمخاته ژیر پینیهکانی. لهم زهبورانهدا، مهسیحی نزمکراوه و بهرزکراوه زۆر به پروونی دهردهکهون. له لوقا ۴: ۲۴دا عیسا فرموی: "دهبیته ههموو ئهوه شتانه بینه دی که دهربارهی من له تهوراتی موسا و له کتیبی پیغههمبهران و زهبورمکاندا نووسراون."

۲. له زهبورمکاندا خودا قسه لهگهڵ مروّف دهکات.

له مهتتا ۲۲: ۲۳دا عیسا دهفرمویت که داودی زهبورنووس به سهرووشی رۆح دوابوو. نێردراوهکانیش بهم شیوهیه نوێژیان دهکرد: «ئهی پهرومردگاری بالادهست، تو به رۆحی پیرۆز و له زمانی خزمهتکارهکته، باوکمان داودهوه دوایت.» ههروهها له ۱ پهترۆس ۱: ۱۰-۱۲دا هاتوه که پیغههمبهران و شاعیرمکان به وردی و بهوپهپری بایهخهوه دهگهپران و لیکۆلینهوهیان دهکرد، تاوهکو بزانی رۆحی مهسیح له ناو ئهواندا ئاماره بۆ چ کات و بارودۆخیک دهکات، کاتیک پیشومخته باسی نازارمکانی مهسیح و ئهوه شکۆمهندیانیهی دهکرد که بهدوایدا دین.

زهبورمکان، له راستیدا له خوداوه سهراچاوه دهگرن؛ چونکه خودا ههه دروستکهری شاعیرمکانه و ههه ئهوه کهسهیه که ئیلهامبهخش و ئاراستهکاری بیکردنهوه و ههستهکانیانه. سهراچاوهی ههموو زهبورمکان لای خودایه، چونکه شاعیره باومردارمکان له یهکگرتوویدا لهگهڵ خودا دهژین و سهروودمکانیان دهبیته سهروودی کۆمهلگهی گهلی خودا. دلئ شاعیره باومردارمکان کانیی زهبورمکانه، ئهوه دلانهی که رۆحی پیرۆز دهیانجوولینیت تاوهکو بهدوای خودادا بگهپین و لئ نزیك بینهوه

زهبورمکان له دوو جۆره شیعری سههرکی پیکدین که شاعیره باومردارمکان نووسیویانه، خودا له ههر جۆریکیاندا به شینوازیکی تایبته لهگهڵ مروّف دهبویت:

یهکهه، زهبوره فیّرکارییهکان: نموونهی ئهه زهبورانه وهک (زهبوری ۱، ۲، ۱۹، ۱۰۶ و ۱۱۹)ن. لهه جۆره شیعرانهدا خودا رینمایي و دهرسه راستهقینهکان له ریگهی شاعیرمکانهوه دهگهیهنیت. لێردها خودا راستهوخۆ پرووی دهمی له ژیری و تیگهیشتنی مروّفه، تاوهکو فیّری راستیهکانمان بکات.

دووهه، زهبوره گۆرانی-ئامیزهکان (لیریکی): وهک زهبورمکانی (۲۲، ۴۰، ۵۱، ۶۲ و ۱۳۹). لهه جۆریاندا خودا خۆی له ناو ههسته دهروونییهکان و ئههزموونه رۆحیهکانی شاعیرمکاندا ئاشکرا دهکات. لێردها خودا راستهوخۆ لهگهڵ دلئ مروّفهکان دهبویت و کار دهکاته سهه ههستهکانمان.

کهواته، خودا له زهبورمکاندا ههه لهگهڵ مېشک و ههه لهگهڵ دلئ ئیمهدا قسه دهکات. بهلام پېویسته ههموو قسهکانی خودا له کتیبی پیرۆزا، له بهر تیشکی تهواوی ویستی ئهوه ههلبسهنگینرین که له فرمانهکان، قهدهغهکردنهکان و فیّرکارییهکانیدا دهردهکهون. زۆر گرنگه که ئهه پهيامانه به دروستی لیک بدرینهوه؛ نابیت هیچ کهسیک شتیک بۆ نووسراومکانی ناو کتیبی پیرۆز زیاد بکات یان هیچ شتیککی لئ کهه بکاتهوه.

بەم شېۋىيە، خودا لە زەبوورەكاندا ھەم لەگەڵ مېشك و ژيريماندا دەدووت، ھەم لەگەڵ ناخى دلماندا. بەلام پيوستە ھەموو وتەكانى خودا لە كتيبى پيرۆزدا، لەژىر رۆشنايى تەواوى ويستى ئەو ۲ ھەلبەسەنگىزىن، كە لە فەرمان و قەدەغەكردن و فېركارىيەكانيدا روون كراونەتەو. زۆر گزنگە ئەم پەيامانە بە دروستى لىكدرىنەو: نابيت ھىچ كەسيك شتيك بۆ دەقەكانى ناو كتيبى پيرۆز زياد بكات يان ھىچيان لى كەم بكاتەو. ۳.

۱ كردارى نيراوان ۴: ۲۵

۲ كردارى نيراوان ۲۰: ۲۷

۱۲ كورنتوس ۴: ۶؛ ئاشكرادىن ۲۲: ۱۸-۱۹

ب. تايبەتمەندىيەكانى پەرتووكى زەبوورەكان.

۱. يەكخستن و دووبارەبوونەو ھى زەبوورەكان.

تيكەلبوونى زەبوورەكان لە پەرتووكى زەبوورەكاندا

ھەرچەندە دەقە عيبىيەكە و ھەرگىزانە يۇنانى و لاتىنيەكانى ئەو نیشان دەدەن كە ۱۵۰ زەبوور ھەن، بەلام جياوازي ھەيە لە شىوازي ژماردىاندا. لە لايەكەو، زەبوورى ۹ و ۱۰ لە دەقە عيبىيەكەدا، لە ھەرگىزانەكاندا ھەك زەبوورى ۹ ھاتووە. ھەرۆھا زەبوورى ۱۱۴ و ۱۱۵ لە دەقە عيبىيەكەدا، لە ھەرگىزانەكاندا ھەك زەبوورى ۱۱۳ ھاتووە. لە لايەكى ترەو، زەبوورى ۱۱۶ لە دەقە عيبىيەكەدا، لە ھەرگىزانەكاندا ھەك زەبوورى ۱۱۴ و ۱۱۵ ھاتووە. ھە زەبوورى ۱۴۷ لە دەقە عيبىيەكەدا، لە ھەرگىزانەكاندا ھەك زەبوورى ۱۴۶ و ۱۴۷ ھاتووە. زەبوورى ۴۲ و ۴۳ لە ۳۶ دەستنووسى عيبىيدا بە دروستى يەك زەبوور پىكدەھين، ھەك چۆن لە ريگەي ھەمان بارووخ و ئايەتى كۆتايىيەو نیشان دراو.

دووبارەبوونەو ھى زەبوورەكان لە پەرتووكى زەبوورەكاندا.

ھەندىك لە زەبوورەكان يان بەشيك لە زەبوورەكان دوو جار لە پەرتووكى زەبوورەكاندا دووبارە بوونەتەو. زەبوورى ۱۴ ريك ھەك زەبوورى ۵۳ وايە. زەبوورى ۴۰: ۱۳-۱۷ ھەك زەبوورى ۷۰ وايە. زەبوورى ۵۷: ۷-۱۱ و زەبوورى ۶۰: ۵-۱۲ ھەك يەك لەگەل زەبوورى ۱۰۸. زەبوورى ۱۱۵: ۴-۱۱ ھەك زەبوورى ۱۳۵: ۱۵-۲۰ وايە. ھەرۆھا ھاوشىويميەكى زۆر لە نيوان زەبوورى ۳۱: ۱-۴ و زەبوورى ۷۱: ۱-۳ ھەيە. ئەمە ئەو نیشان دەدات كە پەرتووكى زەبوورەكان پەرتووكى پەرسىشى (پىورەسمى) بوو، كە سروودەكانى كۆكردووتەو تەو ھەك لە كۆرەكانى پەرسىندا بەكاربەينرين. تىكەلبوونى روونى تر لەم شوينانەدا دەبينريت: زەبوورى ۱۹ ئايەتى ۱-۶ لەگەل ئايەتى ۷-۱۴، زەبوورى ۲۴ ئايەتى ۱-۶ لەگەل ئايەتى ۷-۱۰، و زەبوورى ۲۷ ئايەتى ۱-۶ لەگەل ئايەتى ۷-۱۴. ئەو شىوازي كە سروودەكان تىيدا بۆ بەكارھينان لە كۆرى پەرسىندا تىكەل دەكران، لە ۱ پوختەي ميژو ۱۶: ۸-۳۶ دا روون كراوتەو، كە تىكەلەيەكە لە زەبوورەكانى ۱۰۵، ۹۶ و ۱۰۶.

۲. تىبىنيە زيادەكانى زەبوورەكان.

زۆربەي زەبوورەكان تىبىنيە زيادەكانيان ھەيە. ئەم تىبىنيانە زۆر جار لە سەرمتاي زەبوورەكاندا، ھەندىك جار لە ناوېراست و ھەندىك جاريشدا لە كۆتايى زەبوورەكاندا دەبينرين. ئەم تىبىنيانە بە ئەگەرى زۆرەو ھەكارى كۆكەرەو ھەكارى زەبوورەكانن. ئەم تىبىنيانە مەبەستى جۆراوجۆريان ھەبوو:

ھەندىك تىبىنى سروشتى زەبوورەكان وەسەف دەكەن.

- ۵۷ زەبوور ناوئيشانيان «مزمور» ھ، واتە 'زەبوور يان سروودى ستايش' بە ئامرازي تەل (زەبوور ۲۴).
- ۲۷ زەبوور ناوئيشانيان «شیر» ھ، واتە 'سروود يان ميوزىكى دەنگى' (زەبوور ۴۵).

۱۵ - زهبور ناویشانیان «شیری هه مائیلۆت» ه، واته 'سروودی سه رکه وتنه کان'، و سرووده په رستییی کان بوون که له قوناغه کانی زیاره تکردنی جه ژنه سالانه کان له ئورشه لیمدا دمخویندران (زهبور ۱۲۰).

- ۵ زهبور ناویشانیان «ته فیلا» یه، واته 'نویژ' (زهبور ۹۰).
 - ۱۳ زهبور ناویشانیان «ماسکیل» ه، که به ئه گه ری زوره شیعی فی رکردنه یی یان بیر کردنه وه یی بوون (زهبور ۳۲).
 - ۶ زهبور ناویشانیان «میکتام» ه (زهبور ۱۶)، به ئه گه ری زوره 'وته یه کی لیک' یان 'ناما ژمیه کی تیژ'.
 - ۵ زهبور ناویشانیان «شیگایۆن» ه (زهبور ۷)، به ئه گه ری زوره 'سروودی گرووی'.
- واتای ئه م دوو ناویشانه کۆتاییه له ئیستادا نازانین چیه.

هه ندیک تی بی نی شیوازی پیشکه شکردنی زه بووریک وه سف ده که ن.

- زهبور ۴ ده لیت زه بوور که ده بی ت به ئامرازی ته ل خویندریت.
- زهبور ۵ ده لیت به فلوت ده بی ت پالپشتی بکری ت.
- زهبور ۲۲ ده لیت به ئاوازی 'مارالی به یانی' بخویندریت.
- زهبور ۴۵ ده لیت به ئاوازی 'سوسه نه کان' بخویندریت.
- ۵۵ زهبور ناویشانیان «بو سه ره رشتیاری میوزیک» هیه (زهبور ۴).
- ۷۱ جار وشه ی «سیلا» له په رتووکی زه بوور مکاندا ده بی نری ت. وه ک زوره دهر برینی تر له م په رتووکه دا، چیت نازانین واتای په سه نه که ی چی بوو.

هه ندیک تی بی نی نو سه ری زه بوور که و هه ندیک جار بو نه ی میژووی نو سه ی نه که ی باس ده که ن.

- زهبور ۱۸ زه بووری داو ده، کاتی ک په رو مر دگار له ده سته هه موو دوژ منه کانی و له ده سته شاول رزگاری کرد.
- زهبور ۵۱ زه بووری داو ده، کاتی ک ناتان پیغه مبه ر هاته لای دای زینا کردنی داو ده له گه ل به تشه به ع.
- زهبور ۹۰ نویژی موسایه.

ج. سه رچاوه ی په رتووکی زه بوور ه کان.

۱. ناوی په رتووکه که.

هیچ ناویشانیکی تاقانه ناتوانیت وه سفی هه موو ئه و شیعرانه بکات که له په رتووکی زه بوور مکاندا ده بی نری ن؛ چونکه ئه م په رتووکه فی رکاری، نویژ و سروود له خۆ ده گریت. له کتییی پیروزی عیبریدا، ناوه که ی «سرووده کانی ستایش / زه بوور ه کان» ه (به عیبری: ته هیلیم). کتییی پیروژ له ۲ پوخته ی میژوو ۵ : ۱۲-۱۳ دا ده گپری ته وه، که سرووده کانی ستایش و سوپا سگوزاری له لایه ن گۆرانی بیژانه وه دهوتران و مؤسیقا ژهنه کانیش به ئامیر هکانی سه مبه ل، چه نگ، قیساره و دهنگی که ره نا کان یا وه ری یان ده کردن. ناویشانی زه بووری ۱۴۵ بریتییه له «زه بوور یکی داو ده» (به عیبری: ته هیلالی- داو ده).

له وه مر گپران ی یۆنانی پیمانی کۆندا، ناوه که ی «زه بوور ه کان» ه (به یۆنانی: پسالمو ی). زه بوور ه کان ئه و سروودانه ن که به یا وه ری ئامیره مؤسیقا ژهنه ته لاری به کان دهوترین: ۵۷ زه بوور خاوه نی ئه م ناویشانه ن (بو نمونه زه بووری ۳). ئه مه ئه و ناوه یه که پیمانی نو ی له لوقا ۲۰ : ۴۲ و کرداری نیرواوان ۱ : ۲۰ دا بو په رتووکی زه بوور ه کان به کاری ده هی نیت. به لام پی ده چیت کۆنترین ناو «نویژ ه کان» بو بی ت، وه ک چۆن له کۆتا نو سه راوی زه بووری ۷۲ دا ده رده که وی ت. به رگی یه که م و دو وه می زه بوور ه کان به م دهر برینه کۆتایی دین: «لیر ه دا نویژ ه کانی داو دی کوری یه سا کۆتایی هات.

۲. نووسهران و پیکهوتی زهبور ه تاکهکان

ناوی زۆریک له نووسهرانی زهبور ه تاکهکان هاتوو. به پێی ۱ پوختهی میژوو ۱۶ : ۷، دزمانین که هندیکی زهבור ی بیناو وهک زهבור ی ۹۶، ۱۰۵ و ۱۰۶ به ئەگهریکی زۆروه له لایهن داودهوه دانراون یان ریک خراون. زهبور ی ۲ بیناوه، به لام له کرداری نیراوان ۴ : ۲۵ دا خراوته پال داود. ئیمه دزمانین کهسانی وهک موسا، داود و سولهیمان کهی ژیاون؛ قۆرهح، ئاساف و هیمان موسیقاژهنی پهستگا بوون و له سهردمی داودا ژیاون، واته نزیکه ی ۱۰۰۰ سال پ.ز.ء

۳. کۆکردنهوی زهبور هکان له بهرگهکاندا.

پهرتووی زهبور هکان چۆن کۆکرایهوه؟ چونکه پهرتووی زهبور هکان زهبور گهلیکی تیدا به که هندیکیان هر له سهردمی موساوه نووسراون (۱۵۲۷ - ۱۴۰۷ پ.ز.) (زهبور ی ۹۰) و هندیکیشیان تا سهردمی دیلی بابل (۵۸۶ پ.ز.) (زهبور ی ۱۳۷) درێژ دهنهوه، دهییت پهرتووهکه ورده ورده کۆکرایتهوه تا بیته ئەم پهرتووهکی ئیستا که ۱۵۰ زهبور ه. پێشتر بهرگی بچووکتر و کۆمهله زهبور ی جیاواز ههبوون که له ناو پهرتووی ئیستی زهبور هکاندا کۆکراونهتهوه. دهنانین سی قوناغی جیاوازی کۆکردنهوه دستنیشان بکهین:

- له ماوهی قوناغی بهکهمد، پینج بهرگی بچووکتر له زهبور هکان کۆکرانهوه:
هر چوار بهرگی بهکهم به ستایشنامهی هاوشیوه کۆتاییان دههات.

بهرگی بهکهم: پیکهاتبوو له زهبور هکانی داود (۳-۴) و به ستایشنامهی زهبور ی ۴۱ : ۱۳ کۆتایی دههات. زهبور ی ۱۰ له بنهردتا لهگهڵ زهبور ی ۹ یهک زهبور یان پیکهاتبوو. زهبور ی ۳۳ له وهرگێرانی یۆنانیدا خراوته پال داود.

بهرگی دووم: پیدمچیت تنها له زهبور هکانی داود (۵۱-۷۱) پیکهاتیب و به ستایشنامهی زهبور ی ۷۲ : ۱۸-۱۹ کۆتایی دههات. زهبور ی ۷۲ هی سولهیمان بوو و زهبور ی ۷۲ : ۲۰ له لایهن کۆکهروهی ئەم بهرگی زهبور هکانهوه نووسرابوو.

بهرگی سێهه: پیدمچیت تنها له زهبور هکانی کورانی قۆرهح (۴۲، ۴۴-۴۹، ۸۴، ۸۵، ۸۷، ۸۸)، زهبور هکانی ئاساف (۵۰، ۷۳-۸۳)، یهک زهبور ی هیمان (۸۹) پیکهاتیب و به ستایشنامهی زهبور ی ۸۹ : ۵۲ کۆتایی دههات. له زۆریک له دستنوسه عبیرییهکاندا زهبور ی ۴۲ و ۴۳ یهک زهبور پیکهاتیب.

بهرگی چوارهم: به شیوهیهکی سهرمکی له «سرودهکانی هه لکشان» پیکهاتبوو، که پیدمچیت له کاتی کۆچی زیارته بۆ ئۆرشه لیم و ترابین (زهبور ی ۱۲۰-۱۳۴) و به ستایشنامهی زهبور ی ۱۰۶ : ۴۸ کۆتایی دههات.

بهرگی پینجهم: پیکهاتبوو له ئەو زهبور هکانی که به وشه ی «هه لیلویا» دست پیدمکه ن یان کۆتاییان دیت، که به واتای «ستایشی پهروهردگار بکه ن!» دیت. چونکه وشه ی هه لیلویا به شیک له ناوهروکی راسته قینه ی سرودهکان پیک ناهینیت، ئەمه نامازه بۆ هه بوونی «بهرگیکی سرودهکانی هه لیلویا» دهکات (زهبور ی ۱۰۴-۱۰۶، ۱۱۱-۱۱۳، ۱۱۵-۱۱۷، ۱۳۵، ۱۴۶-۱۵۰). وهرگێرانی یۆنانی دهیسه لیتیت که نادلنیایی هه بووه له کاتی وهرگێراندایا که ئایا «هه لیلویا» یهکی دیاریکراو هی زهبور ی پێشوویان داهاوو بووه. بۆ نمونه، هه لیلویاکانی کۆتایی زهبور ی ۱۰۶، ۱۱۷ و ۱۳۵ له دهقی عبیریدا، له سهردماتی زهبور ی ۱۰۷، ۱۱۸ و ۱۳۶ له دهقی یۆنانیدا دانراون.

له ماوهی قوناغی دوومدا، سی بهرگی گهوره تر له زهبور هکان کۆکرانهوه:

بهرگی بهکهم: پیکهاتبوو له بهکهم بهرگی قوناغی بهکهم، واته زهبور هکانی داود که زهبور ه بیناوهکانی ۱ و ۲ یان بۆ زیاد کرا (زهبور ی ۱-۴۱).

بهرگی دووم: وا دیاره بهرگی دووم و سێهه قوناغی بهکهم بۆ ماوهیهک وهک یهک بهرگ بووبن، که زهبور ی ۷۲ ی سولهیمان و زهبور ی ۸۶ ی داودی بۆ زیاد کرا (زهبور ی ۴۲-۸۹). ئەم بهرگه بهوه جیا دهکرایهوه که

زەبوورمەكانى ۵۳، ۵۷، ۶۰ و ۷۰ ھەرۈھە لە يەكئىك لە بەرگەكانى تىرىشدا دەبىزان و لە جىياتى ناوى «پەرۈردگار»، بە گىشتى ناوى «خودا»ى لە زەبوورمەكانىدا بەكار دەھىنا.

بەرگى سىيەم: وا ديارە بەرگى چوارەم و پىنجمى قۇناغى يەكەمىش بۇ ماۋىيەك ۋەك يەك بەرگ بوۋىن. ئەمە لەۋوھە ديارە كە زەبوورمەكانى ۱۰۵-۱۰۷ بە ھەمان ۋشە دەست پىدەكەن: «ستائىشى پەرۈردگار بەكەن. سوپاسى پەرۈردگار بەكەن.» بۇ ئەم بەرگە، زەبوورمەكانى تىرى داۋد (زەبوورى ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۰۸-۱۱۰، ۱۳۸-۱۴۵)، يەكئىكى موسا (زەبوورى ۹۰) و ھەندىك زەبوورى بىناۋ زىاد كران (زەبوورى ۹۱، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۱۴، ۱۱۹، ۱۳۷).

ئەم بەرگە بەۋە جىيا دەكرائەۋە كە ۋەك يەكەم بەرگى ئەم قۇناغە، ناوى «پەرۈردگار»ى لە جىياتى «خودا» لە زەبوورمەكانىدا بەكار دەھىنا، بەلام بە پىچەۋانەى يەكەم بەرگى ئەم قۇناغە، ناۋنىشانە مۇسىقىيەكانى (سەرنووسەكان) تىدا نەبوو.

لە ماۋى قۇناغى سىيەمدا، يەك بەرگى گەرە لە زەبوورمەكان كۆكرائەۋە. ئەمە بەرگى ئىستامانە كە لە ۱۵۰ زەبوور پىكھاتوۋە.

۴ پوختەى مېژو ۶: ۳۱-۴۷؛ ۱۶: ۷

۴. كۆكەرەۋە و بەرۋارى كۆكرىنەۋەى پەرتوۋكى زەبوورەكان.

پەرتوۋكى ئىستائى زەبوورمەكان كۆكراۋەى بەرگە بچوۋكترەكانى تىرى زەبوورمەكانە. ئىمە ھىچ بەلگەيەكمان نىيە كە ئايا كەى ئەم بەرگە جىياۋازانەى زەبوورمەكان كۆكراۋەتەۋە. پىدەچىت ئەمە لە كاتى چاكسازىيە ئابىنىيەكانى ھەزقىي پاشا لە نىۋان ۶۸۵-۷۲۷ پ.ز.، يان لە كاتى چاكسازىيە ئابىنىيەكانى يۆشايى پاشا لە نىۋان ۶۳۹-۶۰۸ پ.ز.، يان تەنانتە دۋاى گەرەنەۋە لە دىلى لە ۵۳۷ پ.ز. لە سەردەمى عزرا و نەھەمىادا لە نىۋان ۴۳۲-۴۵۸ پ.ز. پرويداىت. زەبوورى ۱۲۶ و ۱۳۷ لە كاتى دىلى و دۋاى دىلى نووسراۋن، لە نىۋان ۵۸۶-۵۳۷ پ.ز. لەبەر ئەۋەى ۱ پوختەى مېژو ۱۶: ۸-۳۶ بە ئەگەرىكى زۆرەۋە كۆكراۋەى چەند زەبوورىكى ناۋ پەرتوۋكى ئىستائى زەبوورمەكانە، ئىمە دەگەينە ئەۋ ئەنجامەى كە پەرتوۋكى ئىستائى زەبوورمەكان زووتر لە پەرتوۋكەكانى پوختەى مېژوۋ كۆكراۋەتەۋە، واتە پىش سالى ۴۰۰ پ.ز. كۆكراۋەتەۋە. ستائىشنامەى زەبوورى ۱۰۶: ۴۷-۴۸ كە لە لايەن كۆكەرەۋەى چوارەم پەرتوۋكى زەبوورمەكانەۋە نووسراۋە، لە لايەن نووسەرى پوختەى مېژوۋ لە ۱ پوختەى مېژوۋ ۱۶: ۳۵-۳۶ دا ۋەرگىراۋە. ۲ تىمۆساۋس ۳: ۱۶ فىرمان دەكات كە نووسەرانى زەبوورە تاكەكان و ھەرۈھە كۆكەرەۋەكانى بەرگە جىياۋازمەكانى زەبوورمەكان لە لايەن رۆحى پىرۆزەۋە سىرووشيان (ئىلھام) بۇ كراۋە. ئەۋان لە خزمەتى نووسەرى خودايى، رۆحى پىرۆزدا بوون، و رىك ئەۋ شتانهيان نووسى و كۆكردەۋە كە خودا دەيوست خەلكى جىهان بىزانن.

د. دابەشكرىنى پەرتوۋكى زەبوورەكان.

بابەتى پەرتوۋكى زەبوورمەكان: «نوېژ و سرۋدى ستائىش».

پەرتوۋكى زەبوورمەكان بۇ ۵ بەرگ دابەش دەكرىت:

بەرگى يەكەم، لە زەبوور ۱-۴ پىكھاتوۋە. زەبوورمەكانى داۋد.

بەرگى دوۋەم، لە زەبوور ۴۲-۷۲ پىكھاتوۋە. زەبوورمەكانى داۋد، قۆرەح و ئاساف.

بەرگى سىيەم، لە زەبوور ۷۳-۸۹ پىكھاتوۋە. زەبوورمەكانى تىرى داۋد، قۆرەح و ئاساف.

بەرگى چوارەم، لە زەبوور ۹۰-۱۰۶ پىكھاتوۋە. زەبوورمەكانى تىرى داۋد و شاعىرە بىناۋمەكان.

بەرگى پىنجم، لە زەبوور ۱۰۷-۱۵۰ پىكھاتوۋە. زەبوورمەكانى تىرى داۋد و شاعىرە بىناۋمەكان.

وتیهکی کۆنی جووهکان ده‌لێت: «موسا پینج په‌رتووی ته‌وراتی به ئیسرائیلییه‌کان دا، و هاوتای ئەوانه، داود پینج به‌رگی زه‌بوورمه‌کانی پیدان.»

به‌رگی یه‌که‌م، به‌رگی یه‌که‌م ده‌وتریت هاوتای په‌رتووی په‌یدا بوونه و بابته‌ی «مرو‌ف»ه. بۆ نمونه: به‌خته‌وه‌ریی مرو‌ف له زه‌بووری ۱، که‌وتنی له زه‌بووری ۲-۱۴ و گه‌رانه‌وه‌ی له زه‌بووری ۱۵-۴۱. به‌رگی دوهم، ده‌وتریت هاوتای په‌رتووی دهرچوونه و بابته‌ی «ئیسرائیل»ه. بۆ نمونه: ویرانبوونی ئیسرائیل له زه‌بووری ۴۲-۴۹، رزگارکه‌رمه‌کی له زه‌بووری ۵۰-۶۰ و رزگاربوونی له زه‌بووری ۶۱-۷۲. به‌رگی سێهه‌م، ده‌وتریت هاوتای په‌رتووی لیقییه‌کانه و بابته‌ی «په‌رستگا و کۆری په‌رستن»ه به‌رگی چواره‌م، ده‌وتریت هاوتای په‌رتووی ژماره‌کانه و بابته‌ی «زه‌وی»ه. بۆ نمونه: ئەو به‌ره‌که‌تانه‌ی پێیستن له زه‌بووری ۹۰-۹۴، ئەو به‌ره‌که‌تانه‌ی چاوه‌پروان ده‌کرین له زه‌بووری ۹۵-۱۰۰ و ئەو به‌ره‌که‌تانه‌ی چیژیان لی ده‌بینریت له زه‌بووری ۱۰۱-۱۰۶. به‌رگی پینجه‌م، ده‌وتریت هاوتای په‌رتووی دواوتاره و بابته‌ی «ووشه‌ی خدا»یه. بۆ نمونه: زه‌بووری ۱۱۹، زه‌بووری ۱۳۹ : ۱۷-۱۸، زه‌بووری ۱۴۳ : ۵-۱۰ و زه‌بووری ۱۴۷ : ۱۵-۲۰.

ه. سروشتی شیعری په‌رتووی زه‌بوورمه‌کان.

۱. هاوته‌ریبخوازی (پاراللیزم).

خه‌سه‌له‌تی سه‌ره‌کی شیعری عیبری پێی ده‌وتریت هاوته‌ریبخوازی. ئەمه بریتییه له هه‌بوونی هاوشیوه‌یی له بیروکه‌دا له‌نیوان دێری یه‌که‌م و دێری دوهمی ئایه‌تیکدا. شیعری عیبری به‌ شیوازی جووتدێر دهنوسریت، که به‌ گشتی له دوو دێر پیکدیت که به‌ جوړیک له جوړه‌کان په‌یوه‌ندیان به‌یه‌که‌وه هه‌یه. چوار جوړ هاوته‌ریبخوازی هه‌ن:

جوړیکیان هاوته‌ریبخوازیی دووباره‌کردنه‌وه‌یه، که تێیدا هه‌ردوو دێرکه هه‌مان بیروکه یان بیروکه‌یه‌کی هاوشیوه‌ دهرده‌برن، به‌لام به‌ ووشه‌ی جیاوازی. دێری دوهم رهنه‌گه یارمه‌تیدر بیت بۆ دیاریکردنی مانای مه‌به‌ستداری نووسه‌رمه‌که. بۆ نمونه، زه‌بووری ۳۲ : ۲ ده‌لێت: «ستایشی په‌رومردگار بکه‌ن به‌ قیساره؛ به‌ ته‌لداره ده‌ ته‌لییه‌که‌ مۆسیقای بۆ بژهن.» لێره‌دا ستایشکردن به‌واتای ژهنینی مۆسیقا دیت. زه‌بووری ۹۶ : ۳ ده‌لێت: «شکو‌مه‌ندیی ئەو له‌نیو نه‌ته‌وه‌مه‌کاندا رابگه‌یه‌نن؛ کاره سه‌رسوپه‌ینه‌ره‌کانی له‌نیو هه‌موو گه‌لاندا.» لێره‌دا مه‌به‌ست له‌ شکۆمه‌ندیی په‌رومردگار، کاره سه‌رسوپه‌ینه‌ره‌کانیه‌تی. هه‌ندیک جار دێری یه‌که‌م ووتیه‌کی هه‌رفیه‌ی و دێری دوهم ووتیه‌کی خوازاوه. بۆ نمونه، زه‌بووری ۴۲ : ۱ ده‌لێت: «وه‌ک چۆن ئاسک تینووی جو‌گه ئاوه‌کانه، ئاوا دلم تینووی تو‌یه ئە‌ی خودا.» ئەمه شو‌به‌اندنه. یان زه‌بووری ۴۶ : ۱۱ ده‌لێت: «له‌ روژه‌ه‌لاته‌وه‌ بالنده‌یه‌کی نیچیرگر بانگ ده‌که‌م؛ له‌ خاکیکی دوورمه‌وه، پیاویک بۆ به‌دییه‌نانی مه‌به‌ستم.» ئەمه میتافۆره (خوازاوی لیکچواندنه).ه.

جوړیکی تریان هاوته‌ریبخوازیی به‌ره‌پیشچوونه، که تێیدا دێری دوهم بیروکه‌یه‌کی زیاده ده‌خاته سه‌ر. هه‌ندیک جار رهنه‌گه هۆکاره‌که دهربریت و به‌ ووشه‌ی «چونکه» ده‌ست پێ بکات. بۆ نمونه، زه‌بووری ۹ : ۱۰ ده‌لێت: «ئه‌وانه‌ی ناوی تو دهناسن متمانه‌ت پێ ده‌که‌ن، چونکه تو ئە‌ی په‌رومردگار، هه‌رگیز ئە‌وانه‌ت به‌جینه‌هیشته‌وه که به‌دواتدا ده‌گه‌رین.» و هه‌ندیک جار رهنه‌گه مه‌به‌سته‌که دهربریت و به‌ ووشه‌ی «تاوه‌کو» ده‌ست پێ بکات. بۆ نمونه، زه‌بووری ۵۵ : ۶ ده‌لێت: «خۆزگه‌ بالی کۆتریکم هه‌بوویه، تاوه‌کو بفریایه‌م و بچه‌وايامه‌ته‌وه.

هاوته‌ریبخوازیی پینچه‌وانه (دژبه‌یه‌ک)، که تێیدا دێری دوهم بیروکه‌یه‌کی پینچه‌وانه یان ته‌نانه‌ت دژبه‌یه‌ک دهرده‌بریت و به‌ ووشه‌ی «به‌لام» ده‌ست پێ بکات. بۆ نمونه، زه‌بووری ۱ : ۶ ده‌لێت: «په‌رومردگار ئاگای له‌ ریگای راستودروستانه، به‌لام ریگای به‌دکاران به‌ره‌وه‌ له‌ناوچوونه.» ۶

هاوتەریبخوازیی لوتکەیی، که تییدا دیری دووم کاریگریی دیری یه کهم فراوانتر دهکات. بۆ نمونه، زه بووری ۱ : ۱-۳ ووتیهکی لوتکەییی که له سێ ووتی لوتکەیی تریش پیکهاتوه. له نایهتی ۱، کرداری خراپهکاران به رهو لوتکه دهچیت، له «پویشتن» هوه بۆ «ههستان» و پاشان بۆ «دانیشتن». دهلیت: «خۆزگی بهو کهسهی که به تهگیبری بهدکاران ناروات، یان له ریگی گوناهاراندا ناوهستیت، یان له کۆری گالتهجاراندا دانانیشیت.» له نایهتی ۲، کرداری چاکه فراوان دهبیته، له «نارهزوکردن» هوه بۆ «تیرامان» له تهوراتی خودا. دهلیت: «به لکو نارهزووی له تهوراتی پهروهردگار، شهو و پوژ له تهوراته کهی رادهمینیت.» له نایهتی ۳، نهجامهکان فراوان دهبن، له «به رههه له وهزه کهیدا» وه بۆ «ههرچی دهیکات». دهلیت: «ئهو وهک داریکی چیتراوی لای جوگه ناوهکانه، که به رههه می خوی له وهزی خویدا ههات و گه لاکهی ناوهریت. ههرچی دهیکات سهردمهکویهت.» ئهم سێ نایهته پیکهوه ووتیهکی لوتکەیی پیکههین: نایهتی ۱ دهلیت چی نابیت بکهیت، نایهتی ۲ دهلیت چی دهبیته بکهیت، و نایهتی ۳ دهلیت نهجامه که چی دهبیته ۷.

۵. ههروهها پهندی سولهیمان ۱ : ۲۲، ۳۰، ۳۱.

۶. ههروهها پهندی سولهیمان ۱۵ : ۱؛ ژیرمندی ۴ : ۱۰؛ یوچهنا ۳ : ۲۰-۲۱؛ فیلیپی ۳ : ۷-۸.

۲. زمانی زیادهرویی:

زمانی زیادهرویی له دهربرینه گهورهکارهکان پیکدیت، که هههمیشه بهو مانایه نین که به شیوهیهکی حهرفی وهربگیرین. زۆرجار شیعر گوزارشت له سۆزیکه بههیز دهکات که تییدا نووسهران وادیاره زمانی زیادهرویی بهکاربهین بۆ دهربرینی ههسته قوولهکانیان.

له زه بوورمهکاندا ئهوهی پپی دهوتریت «زه بوورگهلی داواکردنی سزای خودایی» مان هیه. ئهوانه نوێژن که داوی ۲۸ : ۴-۵، نووسه بینی که مرۆقه خراپهکان ههچ گرنگیهک به کارمهکانی دادوهریی خودا دهکن. بۆ نمونه، له زه بووری پهروهردگار نادن، که به نهینی پلانی خراپ دژی دراوسێکانیان دادهریژن و خراپه دهکن. بۆیه ئهو نوێژی کرد: «پاداشتیان بدهروهه بهپی... کاره خراپهکانیان؛ پاداشتیان بدهروهه بۆ ئهوهی دهستیان نهجامی داوه و ئهوهی شایستهیهتی بۆیان بگه پینهروهه.» کاتیک نووسهری زه بوورمهکان ناداپهروهرییهکی زهقی بهرامبهه به لاوازن و چهوساوهکان دهبینی، توورهیی خوی دهردهبری بهرامبهه به نادادیی مرۆقه بهدکارهکان، بهرامبهه به بیروهستیی مرۆقه سهرکهشهکان و چهوساندنهوهی خه لک له لایه خاوهن دهسه لاتهکانهوه. کاتیک بینی چون مرۆقه خراپهکان توندوتیژی و ململانی بهکاردهین بۆ پیشخستنی پلانه خۆپهستهکانیان، له زه بووری ۵۵ : ۹ نوێژی کرد: «پهروهردگار، بهدکاران سه رلیشیواو بکه.» کاتیک بیستی چون مرۆقه خراپهکان درۆ دهکن ۸، نوێژی کرد: «زمانهکانیان تیکه ل بکه.»

تا ئهو کاتهی که بهدکاران بهردهوام بوون له سه رکهوتن و وا دیار بوو خوشگوزهرانیان دادپهروهریی خودا رته دهکاتهوه، نووسهری زه بوورمهکان تووشی نازاریکی قوولی پوچی دهبوو ۹. پاشان نووسه رهکه خوی له گه ل خودا و دۆزی خودا له م جیهانهدا یه که دهخست، بۆیه ته نهها دهیتوانی دهرمانی خودا وهک دهرمانی خووشی ببینیت. ئهو خووشه ویستی خوی بۆ خودا و ههروهها نیگه رانیی قوولی خوی بۆ پیروزی، راستدروستی، راستی و شکومه ندیی خودا دهردهبری، به پارانهوه له خودا که پیروزی، راستدروستی، راستی و شکومه ندیی کهی بیاریزیت به وهشانندی گورزیکی کوشنده لهو خه لکانه ی که ناپیروژ، ناداپهروهه، درۆزن و لووتبه رزن بهرامبهه به خودا. ههسته توندهکانی له نوێژمهکانیدا به زمانیکی توند دهردهبردین، بۆ نمونه وهک ئهوهی که «رقی له دهرمانهکانیهتی» ۱۰. له پشت ئهم نوێژانهوه، که داوی دادوهریی خودا دهکن، باوهری نووسه رهکه هیه که خودا فه رمانزهوی سه روهه و ئه خلاقیی جیهانه. «راست» و «چهوت» بۆ خودا زۆر مانادارن، بۆیه له ته نیشته «نیعمهتی خودا»، «دادوهریی خودا» ش دهبیته له جیهانی ئه خلاقیدا کار بکات. ههه بۆیه ئهو نوێژی بۆ مرۆقه خراپهکان دهکرد، تاوهکو له خراپه که یانهوه به رهو لای خودا بگه پینهوه و نیعمهتی خودا وهربگرن. به لام ئه گه رهتیان بکرا یه وه تۆبه بکهن و بهردهوام بوون له خراپه کارییهکانیان، ئهوا ئهو نوێژی دژی مرۆقه خراپهکان دهکرد، تاوهکو خودا دهستوهردان بکات و به دادوهرییهکانی خوی رایان بگریته.

۳. وینه‌سازی.

ویناکاری بریتیه له پروونکردنه‌وه خوازراوه‌کان که به زمانیکی رازاوه دپرازیینه‌وه، به مه‌بهستی دروستکردنی کاریگریه‌کی تاییهت. بۆ نمونه، زه‌بووری ۱۰۴ : ۲-۴ دروستکراوه‌کانی په‌رومردگار به زمانیکی جوان وه‌سف دهکات و ده‌لیت: «په‌رومردگار به پرووناکی خوی ده‌پچینه‌وه، وهک ئه‌وه‌ی که‌وا بی‌پوشیت؛ ئاسمانه‌کان وهک چادر راده‌کشیت و بنمیچی ژوره سهره‌وه‌کانی له‌سه‌ر ئاوه‌کان داده‌مه‌زینیت. هه‌ره‌کان دهکاته گالیسه‌کی خوی و له‌سه‌ر باله‌کانی با ده‌روات. باکان دهکاته نیردرای خوی و بلیسه‌ی ئاگر دهکاته خزمه‌تکاری خوی.» ۱۱

و. مه‌سیح، عیسی‌ی مه‌سیح، له‌په‌رتووکی زه‌بووره‌کاندا.

۱. په‌رتووکی زه‌بووره‌کان پیشبینی ژیانی مه‌سیح دهکات.

له‌ لوقا ۲۴ : ۴۴ دا، عیسی‌ی مه‌سیح خوی مؤله‌تی پی داین بۆ گه‌ران به‌دوای ئه‌ودا له‌ په‌رتووکی زه‌بووره‌کاندا. فه‌رمووی: «ده‌بیت هه‌موو ئه‌و شتانه‌ بینه‌ دی که‌ ده‌بارهی من له‌ شه‌ریعه‌تی موسا و پیغه‌مبه‌ران و زه‌بووره‌کاندا نووسراون.» ئیمه‌ ژۆر شت ده‌بارهی ژیانی عیسا له‌ زه‌بووره‌کاندا ده‌دۆزینه‌وه:

سروشتی خودایی عیسی‌ی مه‌سیح پیشبینی کراوه له‌ زه‌بووری ۱۰۲ : ۲۵-۲۷ (عیبرانییه‌کان ۱ : ۱۰-۱۲)، زه‌بووری ۸ : ۶-۵ (عیبرانییه‌کان ۲ : ۷-۸) و زه‌بووری ۹۷ : ۷ (عیبرانییه‌کان ۱ : ۶).

سروشتی مرویی عیسی‌ی مه‌سیح پیشبینی کراوه له‌ زه‌بووری ۸ : ۲-۵ (مه‌تا ۲۱ : ۱۵-۱۶)؛ عیبرانییه‌کان ۲ : ۶-۷).

پایه‌ی عیسی‌ی مه‌سیح وهک پیغه‌مبه‌ر پیشبینی کراوه له‌ زه‌بووری ۲۲ : ۲۲ (عیبرانییه‌کان ۲ : ۱۲).

پایه‌ی عیسی‌ی مه‌سیح وهک کاهین پیشبینی کراوه له‌ زه‌بووری ۴۰ : ۶-۸ (عیبرانییه‌کان ۱۰ : ۵-۷)، زه‌بووری ۴۹ : ۷-۸ (مه‌تا ۱۶ : ۲۶)، زه‌بووری ۲۲، زه‌بووری ۲۳ و زه‌بووری ۱۱۰ : ۱ (مه‌تا ۲۲ : ۴۴، کرداری نیرراوان ۲ : ۳۴)؛ عیبرانییه‌کان ۱ : ۱۳).

پایه‌ی عیسی‌ی مه‌سیح وهک پاشا پیشبینی کراوه له‌ زه‌بووری ۲ : ۷ (مه‌تا ۳ : ۱۷، کرداری نیرراوان ۱۳ : ۳۳، عیبرانییه‌کان ۱ : ۵ : ۵ : ۵ : ۷ : ۲۸ : ۲ په‌ترۆس ۱ : ۱۷)، زه‌بووری ۲۴ : ۷-۱۰ (۱ کۆرنسۆس ۲ : ۸)، زه‌بووری ۴۵ : ۶-۷ (عیبرانییه‌کان ۱ : ۸-۹) و زه‌بووری ۷۲ : ۱۰-۱۱ (ئاشکراکردن ۲۱ : ۲۴).

ره‌تکردنه‌وه‌ی عیسی‌ی مه‌سیح له‌ زه‌بوور ۱۱۸ : ۲۲-۲۳ پیشبینی کراوه (مه‌تا ۲۱ : ۴۲).

خیانه‌تکردن له‌ عیسی‌ی مه‌سیح له‌ زه‌بوور ۴۱ : ۹ پیشبینی کراوه (مه‌تا ۲۶ : ۲۳).

ئازاره‌کانی عیسی‌ی مه‌سیح پیشبینی کراون له‌ زه‌بووری ۸ : ۵ (عیبرانییه‌کان ۲ : ۹)، زه‌بووری ۲۲، زه‌بووری ۳۱ : ۵ (لوقا ۲۳ : ۴۶)، زه‌بووری ۶۹ : ۴ (یوحنا ۱۵ : ۲۵)، زه‌بووری ۶۹ : ۹ (یوحنا ۲ : ۱۷) و زه‌بووری ۱۰۹ : ۲۵ (مه‌تا ۲۷ : ۳۹).

زیندوووبونه‌وه‌ی عیسی‌ی مه‌سیح له‌ زه‌بوور ۱۶ : ۱۰ پیشبینی کراوه (کرداری نیرراوان ۲ : ۲۵-۲۸).

گه‌رانه‌وه‌ی عیسی‌ی مه‌سیح بۆ ئاسمان له‌ زه‌بوور ۶۸ : ۱۸ پیشبینی کراوه (ئه‌فه‌سۆس ۴ : ۸).

۷. هه‌روه‌ها ئیشایا ۵۵ : ۶-۷.

۸. هه‌والی ساخته

۹. زه‌بووری ۷۳ : ۲-۱۶.

۱۰. زه‌بووری ۲۸ : ۴-۵ : ۸۳ : ۱-۳، ۱۵-۱۸ : ۱۳۹ : ۱۹-۲۲.

۱۱. هه‌روه‌ها ئه‌یوب ۳۸ : ۳۱-۳۵.

۲. زه‌بووری ۲۲ به وردی ئازاره‌کانی مه‌سیح پیشبینی کردوه.

زه‌بووری ۲۲ وینه‌یه‌کی پیغه‌مبه‌رانه‌یه بۆ ئه‌وه‌ی له‌ جه‌له‌تا روویدا کاتیک عیسا‌ی مه‌سیح بۆ گونا‌ه‌کانمان مرد: ئایه‌تی ۱ ده‌لیت عیسا‌ی مه‌سیح ئه‌زمونی وازه‌یانی له‌ لایه‌ن خوداوه کرد: «خودای من، خودای من، بۆچی وازت لی هینام؟» ۱۲

ئایه‌تی ۶-۷ ده‌لیت که‌ ئه‌و له‌ لایه‌ن خه‌لکه‌وه سووکایه‌تی پی‌ کراوه و بی‌زیی لی‌ کراوه. ۱۳
ئایه‌تی ۸ ده‌لیت که‌ خه‌لکه‌که‌ ته‌حه‌دایان کردوه تاوه‌کو خۆی‌ پرگار بکات. ۱۴
ئایه‌تی ۱۲-۱۳ ده‌لیت که‌ له‌ لایه‌ن سه‌ربازه‌ گالته‌جاره‌کان و دزه‌ بی‌زیه‌مه‌کانه‌وه‌ ده‌وره‌ دراوه. ۱۵
ئایه‌تی ۱۴ ده‌لیت که‌ ئازاره‌ تونده‌کانی‌ دلی‌ ئه‌ویان‌ شکاند. ۱۶
ئایه‌تی ۱۵ ده‌لیت که‌ ئه‌و تووشی‌ تینووینییه‌کی‌ زۆر بوو (۶۹ : ۲۱). ۱۷
ئایه‌تی ۱۶ ده‌لیت که‌ ئه‌و له‌خا‌چ درا؛ ده‌ست و قاچه‌کانی‌ به‌ بزمار کونکراون. ۱۸
ئایه‌تی ۱۸ ده‌لیت که‌ سه‌ربازه‌مه‌کان‌ جله‌کانیان‌ به‌ تیروپشک‌ دابه‌ش‌ کرد. ۱۹

۱۲. مه‌تا ۲۷ : ۴۶.
۱۳. مه‌تا ۲۷ : ۳۹؛ لوقا ۲۳ : ۳۵-۳۶.
۱۴. مه‌تا ۲۷ : ۳۹، ۴۱، ۴۲.
۱۵. مه‌تا ۲۷ : ۲۷-۳۱، ۳۶، ۴۴.
۱۶. یوحنا ۱۹ : ۳۴-۳۵.
۱۷. یوحنا ۱۹ : ۲۸-۲۹.
۱۸. ئیشایا ۵۲ : ۵؛ مه‌تا ۲۷ : ۳۵.
۱۹. مه‌تا ۲۷ : ۳۵.
۲۰. کورنوسوس ۱۵ : ۲۳-۲۵؛ فیلیپی ۲ : ۹-۱۱.
۲۱. لوقا ۲۰ : ۴۲؛ ۲۴ : ۴۴.
۲۲. مه‌تا ۲۲.
۲۳. کرداری‌ نیراوان ۴ : ۲۵-۲۶.
۲۴. کرداری‌ نیراوان ۲ : ۲۵-۲۸؛ ۱۳ : ۳۳.
۲۵. عیبرانییه‌کان ۱ : ۶، ۱۰-۱۳؛ ۲ : ۸-۶؛ ۵ : ۶؛ ۱۰ : ۷-۵.

۳. زه‌بووره‌ مه‌سیحاییه‌کانی ۲، ۲۲، ۴۵، ۷۲ و ۱۱۰ پیشبینی‌ فه‌رمان‌ه‌وایی‌ مه‌سیح‌ وه‌ک‌ پاشا‌ له‌ شان‌شینیه‌که‌یدا‌ ده‌کهن.

- زه‌بووری ۲ ده‌لیت که‌ مه‌سیح‌ هه‌موو‌ نه‌ته‌وه‌کانی‌ سه‌ر زه‌وی‌ به‌ میرات‌ وهرده‌گریت‌ (۲ : ۸) و ئه‌و وه‌ک‌ پاشا‌ له‌ پاشایه‌تی‌ خودادا‌ به‌ ده‌سه‌لاتی‌ که‌ وه‌وه‌ فه‌رمان‌ه‌وایی‌ ده‌کات‌ (۲ : ۹-۱۲).

- زه‌بووری ۲۲ ده‌لیت که‌ ئه‌و فه‌رمان‌ه‌وایی‌ به‌سه‌ر هه‌موو‌ نه‌ته‌وه‌کاندا‌ ده‌کات‌ و هه‌موو‌ خیزانه‌کانی‌ نه‌ته‌وه‌مه‌کان‌ له‌به‌رده‌میدا‌ کړنۆش‌ ده‌به‌ن‌ (۲۲ : ۲۷-۲۸). ۲۰.

- زه‌بووری ۴۵ ده‌لیت که‌ ئه‌و به‌ دادپه‌روه‌ری‌ فه‌رمان‌ه‌وایی‌ ده‌کات‌. ئه‌و راستدروستی‌ خۆش‌ ده‌ویت‌ و رقی‌ له‌ خراپه‌کارییه‌، و پاشایه‌تییه‌که‌ی‌ بۆ هه‌ته‌ه‌تایه‌ ده‌میینه‌وه‌ (۴۵ : ۶-۷).

- زه‌بووری ۱۱۰ ده‌لیت که‌ ئه‌وه‌ی‌ له‌ ده‌سته‌ راستی‌ خودا‌ دادنه‌یشیت‌ (۱۱۰ : ۱) و هه‌موو‌ فه‌رمان‌ه‌وایی‌ سه‌ر زه‌وی‌ که‌ به‌ دوژمنی‌ خودا‌ ده‌میینه‌وه‌ پان‌ ده‌کاته‌وه‌ (۱۱۰ : ۶).

زه‌بووری ۷۲ ده‌لیت که‌ ئه‌و به‌ راستدروستی‌ دادوه‌ری‌ هه‌موو‌ خه‌لک‌ ده‌کات‌ (۷۲ : ۲)، ئه‌و به‌رگری‌ له‌ لیقه‌وماوان‌ ده‌کات‌، هه‌زاران‌ پرگار‌ ده‌کات‌، چه‌وسینه‌ر‌ تیکده‌شکینیت‌ (۷۲ : ۴) و به‌سه‌ر هه‌موو‌ زه‌ویدا‌ فه‌رمان‌ه‌وایی‌ ده‌کات‌ (۷۲ : ۸). هه‌موو‌ پاشاکان‌ له‌به‌رده‌میدا‌ کړنۆش‌ ده‌به‌ن‌ و هه‌موو‌ نه‌ته‌وه‌مه‌کان‌ خزمه‌تی‌ ده‌کهن‌ (۷۲ : ۱۱). به‌لام‌ هه‌روه‌ها‌ هه‌موو‌ نه‌ته‌وه‌مه‌کان‌ له‌ ریگه‌ی‌ ئه‌وه‌وه‌ به‌رکه‌تدار‌ ده‌به‌ن‌ (۷۲ : ۱۷)، چونکه‌ خه‌لک‌ له‌ هه‌موو‌ نه‌ته‌وه‌کانی‌ جیهان‌ باوه‌ری‌ پی‌ ده‌هین‌ و پرگار‌ ده‌به‌ن‌! ئه‌م‌ زه‌بوورانه‌ ته‌نها‌ ئاماژه‌ بۆ فه‌رمان‌ه‌وایی‌ عیسا‌ی مه‌سیح‌ ناکهن‌ وه‌ک‌ پاشا‌ پیش‌ هاتنه‌وه‌ی‌ دووه‌می‌، به‌لکو‌ بۆ فه‌رمان‌ه‌وایی‌ ئه‌و له‌ ئاسمانی‌ نوێ و له‌سه‌ر زه‌وییه‌کی‌ نوێ‌ دوا‌ی‌ هاتنه‌وه‌ی‌ دووه‌میش‌.

ز. بهکارهينانی کرداریی پهرتووکى زهبورهکان.

۱. پهرتووکى زهبورهکان شوينىکى زور گرنگى له ژيانى عيسا و نيرواوکاندا ههبوو.

پهرتووکى زهبورهکان نهو پهرتووکى نويزانه بووه که عيسا بهنهگهري زور بهکاری دهيننا کاتيک بهشدارى خزمهتهکانى کهنیشته دمکرد و نهو پهرتووکى سروودانهش بوو که له ماوهى جهژنهکاندا له نورشهليم دهیخويند. عيسای مهسيح پهرتووکى زهبورهکانى له فيرکاربييهکانيدا بهکار دهيننا^{۲۱} و کاتيک لهسهر خاچ نازارى دهکيشا بهکاری هيننا^{۲۲}. پهرتووکى زهبورهکان ههروهها ئيلهامبهخش بوو بو نيرواوکان کاتيک تووشى چهوسينرانهوه دهبوون^{۲۳}. نهوانيش زهبورهکانيان له فيرکردن و مزگينيداندا بهکارهيننا^{۲۴} و بو روونکردنهوى قوولى باوهرکهيان سهبارت به عيسای مهسيحى پهروهردگار بهکاریان دهيننا^{۲۵}.

۲. پهرتووکى زهبورهکان سهراوهيهکى دهولهمنده بو ناسينى خودا.

زهبورى ۱ فيرمان دهکات که خودای کتبيى پيروز چاويديرى ريگای راستودروستان دهکات (۱ : ۶).

زهبورى ۲ فير دهکات خودا بهو پاشا و فهريمانرهبويانى زهوى که درايهتى دهکن پيدمهکنيت (۲ : ۲).

زهبورى ۳ فير دهکات خودا قهلقانیکه له دورى نيمهدا (۳ : ۳).

زهبورى ۴ فير دهکات خودا راستودروستان بو خوى جيا کردونهتهوه و گوپيان لى دهگريت کاتيک بانگى دهکن (۴ : ۳).

زهبورى ۵ فير دهکات خودا ريگا به خراپهکاران نادات لهگهليدا نيشتهجى بن، رقى له ههموو بهدکاران دهبيتهوه و ههموو دروزنان لهناو دهبات (۵ : ۴-۶).

زهبورى ۹ فير دهکات خودا ههريگيز نهوانه بهجى ناهيليت که به دوايدا دهگهريتن و دوا و هاوارمهکى ستممليکراوان فهراموش ناکات (۹ : ۱۲، ۱۰).

زهبورى ۱۰ فير دهکات خودا يارمهتى ههتيوان دهبات و بهرگري له ستممليکراوان دهکات (۱۰ : ۱۸، ۱۴).

زهبورى ۱۴ فير دهکات خودا لهنيو کومهلى راستودروستاندا ناماديه (۱۴ : ۵).

۳. پهرتووکى زهبورهکان سهراوهيهکى دهولهمنده بو نويز.

شاعيرانى کتبيى پيروز له زهبورهکاندا گوزارشتيان له قوولترين ههست و سوژ و نهزمونهکانيان کردوه. نهوان له ناو زهبورهکاندا خهم يان شادى، ترس يان نوميد، بيئوميدى تال يان چاوهروانيه گهشهکان، و ههروهها پرسياره تهوموژاوييهکان و متمانهى مندانهه خويانيان دهريپروه. له ناو نهو زهبورانهدا، نهوان کاتيک دلان بو لای خودا بهرز دهکردوه، پهردميان لهسهر ناخى بييرکردنهوهکان و پروا و تهرخانبوونى خويان لادهبرد. ههري بويه، لهبهر نهوهى دهتوانين خومان لهگهلهواندا هاوتا بکهين، زهبورهکان دهبنه نهو نامراهى که له ريگهپانهوه نويز و پهريستش دهکهين، يان تيرادهمينين و وانه فير دهبين.

دهگريت زهبورهکان بو چهند گروپيکى جياوازي نويز بولين بکريتن:

زهبورهکانى توبهکردن و ليخوشبوون:

زهبورى ۳۲ نويزيکه بو داواى ليخوشبوون. دهليت: «کاتيک بيدمگ بووم، نيسکهکانم رزين... پاشان دانم نا به گوناوهکهمدا بو تو... توش له تاوانبارى گوناوهکهم خوش بوويت» (ئايهتى ۳، ۵).

زەبووری ۵۱ نوۆزیکە بۆ دانپێدانان بە گوناھادا. دەلیت: «ئەي خۆدا، بەپێی نیعمەتە نەبراوەکەت میهرەبان بە لەگەڵم... ھەموو تاوانەکانم بێرھو و لە گوناھەکەم پاکم بکەرھو... بەرامبەر بە تو، تەنھا بەرامبەر بە تو گوناھم کردووە و ئەوێ لەبەر چاوت خراپە ئەنجام داوە» (ئایەتی ۱-۴).

زەبوورەکانی ستایش و سوپاسگوزاری:

زەبووری ۶۸ ستایشی خۆدا دەکات بۆ ئەوێ رۆژانە بارەکانمان ھەلدەگریت (ئایەتی ۱۹).

زەبووری ۱۰۳ ستایشی خۆدا دەکات بۆ ھەموو چاکە زۆرەکانی.

زەبووری ۱۴۵ نوۆزیکە بۆ ستایشکردنی سێفەتە خۆدایەکانی خۆدا، بەتایبەتی گەورەییەکی کە کەس ناتوانیت لێی تێیگات (ئایەتی ۳).

زەبوورەکانی پەرستن و پیاوەکردنی ئامادەبوونی خۆدا:

زەبووری ۱۶ دەلیت: «پەرورەدگارم ھەمیشە لەبەر چاوی خۆم داناوە. چونکە ئەو لە دەستە راستی منە، ناھەژیم» (ئایەتی ۸).

زەبووری ۹۶ نوۆزیکە بۆ پەرستن و بەرزراگرتنی خۆدا. دەلیت: «سۆجده بۆ پەرورەدگار ببەن بە شکۆمەندیی پیرۆزییەکیەو؛ لەبەردەمی بلەرز، ئەي ھەموو زەوی» (ئایەتی ۹).

زەبوورەکانی دەرپێنی متمانە و باوەر:

زەبووری ۱۸ دەلیت: «بە یارمەتی تو، دەتوانم ھێرش بکەم سەر سوپایەک؛ لەگەڵ خۆداي خۆم دەتوانم بەسەر دیوارێکدا سەربکەوم... ئەو قاچەکانم وەک قاچی ئاسکی لێ دەکات؛ لەسەر بەرزاییەکان جیگیرم دەکات. دەستەکانم بۆ جەنگ رادەھێنیت» (ئایەتی ۲۹، ۳۳).

زەبووری ۲۳ دەلیت: «پەرورەدگار شوانمە، پێویستم بە هیچ ناییت. لە لەوەرگا سەوزەکاندا رام دەکیشیت، بۆ لای ئاوە ھێمنەکان رینماییم دەکات، گیانم دەبوورژینیتهو. بە پێرھوی راستدروستیدا رینماییم دەکات» (ئایەتی ۱-۳).

زەبوورەکانی تەرخانبوون:

زەبووری ۱۰۱ دەلیت: «ھیچ شتیکی بێ نرخ ناخەمە بەر چاوم... ھیچ پێوەندییەکم بە پیاوانی بەدکارەو ناییت» (ئایەتی ۳-۴).

زەبوورەکانی پارانەو:

زەبووری ۱۳ نوۆزیکە لە کاتە ناخۆشەکاندا. داود نوۆز دەکات: «تا کەي ئەي پەرورەدگار؟ ئایا بۆ ھەمیشە فەرماویشم دەکەیت؟ تا کەي رەوی خۆتم لێ دەشاریتەو؟ تا کەي دەبیت لەگەڵ بێرکردنەوھەکاندا بجەنگیم و ھەموو پۆزیک خەم لە دلما بیت؟ تا کەي دۆرژنم بەسەرمدا زال بیت؟» (ئایەتی ۱-۲).

زەبووری ۳۸ نوۆزیکە بۆ پارانەو لە دەستوردانی خۆدا و رزگارکردن لە کاتی نەخۆشیدا.

زەبوورەکانی تەکاکردن:

زەبووری ۶۷ نوۆزیکە بۆ نەتەوھەکان، تاوھکو رێگاکانی خۆدا و رزگارییەکی بناسن (ئایەتی ۲).

زەبوورەکانی نەفرەتکردن داوا لە خۆدا دەکەن پێرۆزی و راستدروستی خۆی بەسەلینیت بەرامبەر ھەموو ئەو کەسانەي کە بەردەوامن لە ژیان لە ناپیرۆزی و ناراستدروستیدا. بۆ نمونە، زەبووری ۱۰ دەلیت: «قۆلێ مروقی بەدکار و خراپەکار بشکێنە؛ لێرسینەوھي لەگەڵ بکە بۆ ئەو خراپەییە کە وا دەزانیت نادۆزیتەو» (ئایەتی ۱۵).

۴. پەرتووکی زەبوورەکان سەرچاوەییەکی دەولەمەندە بۆ فیڕکاری.

دەکریت زەبوورەکان بۆ چەند گروپیکی جیاوازی فیڕکاری پۆلین بکری:

زەبوورەكانى فېركارى دەربارەى وشەى خودا.

- زەبوورى ۱۹ زەبوورى ۱۱۹ شايەتییەكە بۆ كارىگەرییەكانى خویندن و جیبەجیكردى ووشەى خودا. دەلیت: «ئای چەند شەریعەتى تۆم خوش دەویت! ھەموو رۆژەكە تیبدا رادەمىنم. فەرمانەكانى تۆ من لە دوژمنەكانم دانتر دەكەن، چونكە ھەمیشە لەگەل مندان. من لە ھەموو مامۇستاكانم تىگەیشتوتترم، چونكە لە ياساكانى تۆ رادەمىنم. من لە پىرەكان زیاتر تى دەگەم، چونكە فەرمايشتەكانى تۆ دەپارێزم» (ئایەتى ۹۷-۱۰۰).

- زەبوورى ۱۱۹ شايەتییە بۆ كارىگەرى خویندەنەو و جیبەجیكردى وشەى خودا. دەلیت: «ئەى چەندە ياساكەت خوش دەویم! ھەموو رۆژ بىرم لى دەكەمەو. فەرمانەكانت لە دوژمنانم دانامتر دەكەن. لە ھەموو مامۇستایانم زیاتر لىم تىدەگەم، چونكە بىرم لە فەرمانەكانت دەكەمەو. لە پىرەكان زیاتر تىدەگەم، چونكە گوپرايەلى فەرمايشتەكانت دەبم» (۹۷-۱۰۰).

زەبوورەكانى فېركردن دەربارەى دانایى خودا.

- زەبوورى ۳۷ فېرمان دەكات كە داناییە مروف ئارام بىت كاتىك دەبىنیت بەدكاران سەر دەكەون. دەلیت: «خەفەت مەخۆ لەبەر ئەوانەى لە رىگایاندا سەرکەوتوون، كاتىك پلانە خراپەكانیان جیبەجى دەكەن. لە توورەى دوور بكەوەرەو... خەفەت مەخۆ - تەنھا بەرەو خراپەت دەبات. چونكە بەدكاران بنېر دەكرىن» (ئایەتى ۷-۸).

- زەبوورى ۱۲۷ فېرمان دەكات كە ھەرچىبەك بەبى پەروردگار بكرىت بېھوودەى. دەلیت: «ئەگەر پەروردگار خانوو بنیاد نەنیت، بنیادنەرانى بە خۆپرايى ماندوو دەبن... بە خۆپرايى بەیانیان زوو ھەلدەستن و درەنگ دەخەون، بە رەنج و ماندوو بوون نان دەخۆن - چونكە ئەو خەو دەبەخشیتە خۆشەوستانى خۆى» (ئایەتى ۱-۲).

زەبوورەكانى فېركردن دەربارەى وىستى خودا.

- زەبوورى ۴۰ فېرمان دەكات كە خودا ئارەزووى لە قوربانى ئازەل نىبە، بەلكو ئارەزووى لە گوپرايەلى بۆ وىستى ئەو (ئایەتى ۶-۸).

- زەبوورى ۵۰ فېرمان دەكات كە خودا ئارەزووى لە قوربانى ئازەل نىبە، بەلكو ئارەزووى لە پىشكەشكردنى سوپاسگوزاریبە (ئایەتى ۱۲-۱۴).

- زەبوور ۷۸ فېركاریبەكە دەربارەى پىووستى گواستنەو راستییەكانى خودا بۆ نەوہى داھاتوو. دەلیت: «بە نەوہى داھاتوو دەلین، كارە شایستەى ستایشەكانى پەروردگار، ھیزی ئەو و ئەو كارە سەرسوڤھینەرانەى كە ئەنجامى داون... تاوھكو ئەوانیش متمانەیان بە خودا بىت و كارەكانى خودا لەبىر نەكەن، بەلكو فەرمانەكانى ئەو بپارێزن» (ئایەتى ۴، ۷).

زەبوورەكانى فېركردن دەربارەى ھیزی خودا.

- زەبوورى ۳۳ دەلیت: «پەروردگار پلانى نەتەوكان پوچەل دەكاتەو... بەلام پلانى پەروردگار بۆ ھەتاهەتایە دەمىنیتەو» (ئایەتى ۱۰-۱۱).

- زەبوورى ۴۷ فېر دەكات: «خودا فەرمانرەوای نەتەوكانە... پاشایانى زەوى ھى ئەون» (ئایەتى ۷-۹).

- زەبوورى ۱۰۴ فېركاریبەكە دەربارەى چاودىرى خودایى خودا بۆ خەلكى سەر زەوى. دەلیت: «ئەو گىای بۆ ئازەلەكان دەروینیت، و رووھك بۆ مروف تاوھكو بچىنیت - تاوھكو خواردن لە زەویبەو بەدەست بەینیت: شەراب كە دلى مروف شاد دەكات، زەیت كە رووى دەگەشېنیتەو، و نان كە دلى بەھیز دەكات» (ئایەتى ۱۴-۱۵).

زەبوورەکانی فێرکردن دەربارەی بەلێنەکانی خودا.

- زەبووری ۳۲ بەلێن دەدات: «فێرت دەکەم و رینماییت دەکەم لەو رینگەییە دەبیت بیگریت؛ راویژت دەکەم و چاوم لەسەرتە» (ئایەتی ۸).

- زەبووری ۵۵ بەلێن دەدات: «بارمکەت بخە سەر شانی پەروردگار و ئەو پشتگیری دەکات؛ هەرگیز نایەلێت راستودروست بەرزیت» (ئایەتی ۲۲).

- زەبووری ۸۴ بەلێن دەدات: «هیچ شتیکی چاک لەوانە دربیغ ناکات کە بە بیگریدی پێ دەکەن» (ئایەتی ۱۱).

- زەبووری ۱۳۸ دەلێت: «پەروردگار پلانی خۆی بۆ من جیبەجی دەکات» (ئایەتی ۸).